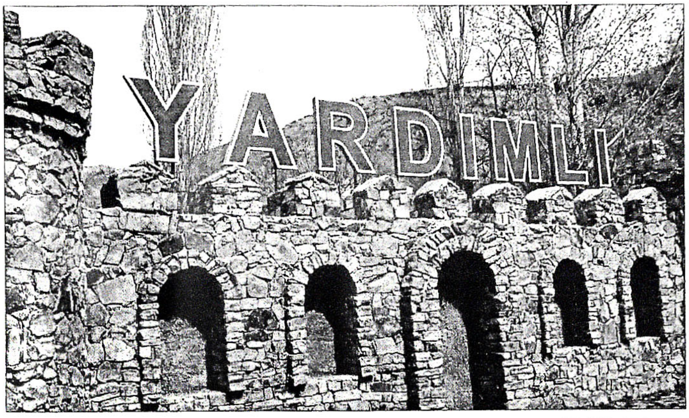

Avtobioqrafik xırdalıqlar

Mən Yardımlı elinin "Bəylər kəndi" kimi tanınan Gilar kəndində 26 mart 1937-ci ildə Sultanlı ailəsində doğulmuşam. Avtobioqrafiyam təkcə uğurlarımdan ibarət deyildir. Bu, həm də həyat yolumda başıma gələnlərin, rastlaşdıqlarımın kiçicik bir hissəsini əhatə edir. Onlardan vaz keçib yalnız uğurlarımdan danışmaqdan da vaz keçirəm.

(Əvvəli ötən saylarımızda)

1988-ci il mitinqləri keçirilən zaman Azərbaycan KP MK-nın Birinci katibi Əbdürrəhman Vəzirov mitinq təşkilatçılarını, o sıradan da məni öz iş otağında qəbul edir, bizim mitinq təşkil etməkdə məqsədimizi müzakirə edərdi. Bu görüşlərin birində müzakirədən sonra bizi Bakı Şəhər Partiya Komitəsinin Birinci katibi Fuad Musayev təşkilat məsələlərini müzakirə etmək üçün öz iş otağında qəbul etdi. Kəskin keçən müzakirədən sonra Fuad Musayev məni ayrıca saxladı. O, mənə sual verdi: evin var? Dedim yoxdur. Soruşdu: maşının var? Dedim yoxdur. Dedi: bağın var? Dedim yoxdur. Dedi, sabah mənim yanıma gəl, sənə mənzil də verəcəyəm, bağ da, maşın da. Dedim yox, mən bunların heç birini istəmirəm. Biz özümüzə ev, maşın, bağ almaq üçün mitinq təşkil etmirik. Torpaqlarımızı Qorbaçovlar istila edib ermənilərə vermək istəyir. Buna görə də, mitinqlər keçirməkdə məqsədimiz xalqımızı birləşdirərək buna və millətimizə qarşı törədilən çoxlu başqa qanunsuzluqların qarşısını almaq, Qorbaçovu öz yerində oturtmaqdır. Fuad Musayev bu sözlərimə matməətdəl qaldı və dedi, gedin Qorbaçovu yerində oturdun.

Bir neçə ildən sonra Firudin Cəlilov, İsmayıl Təriqpeyma və adını unutduğum başqa bir dostumuzla şəhərdə gəzişdiyimiz zaman Fuad Musayevlə rastlaşdıq. Fuad bəy məndən soruşdu: evin var, maşının var, bağın var? Fuad bəydən ayrılanda Firudin bəy mənə dedi: Bəhmən, Fuad Musayev sənə niyə o sualları verirdi? Fuad Musayevlə olan söhbətlərimizi danışdım. Firudin bəy dedi, İsmayıl müəllim, bu millətdən torpaq almaq olar? Xeyli gülüşdük və gəzişməmizin sonunadək söhbətlərimiz bu konuda oldu...

Meydan hərəkatı imperiyanın əleyhinə yönəlmişdi, imperiyanı qəbul etmirdi. İzahat verərkən qəbul etmədiyim bir dövlətə izahat verməyin məntiqsiz olduğunu düşünürdüm. Ona görə də müstəntiqlərə olduqca incə yollarla, düşünülmüş şəkildə əslində izahat vermədim, onların suallarına verdiyim cavablarda onları ələ saldım, məsxərəyə qoydum. 1972-ci ildən dostluq elədiyim, əqidə yoldaşım, imperiya əleyhinə birgə təbliğat apardığım Məhəmməd Hatəmi barədə sual verirdilər: "Məhəmməd Hatəmini tanıyırsan, onun SSRİ əleyhinə olduğu barədə nə bilirsən?" Deyirdim: "Bir dəfə akademiyanın qarşısında təsadüfən tanış olmuşam, deyirdilər istedadlı folklorçu alimdir. SSRİ-nin əleyhinə təbliğat aparması barədə heç bir məlumatım yoxdur...". altımışıncı illərdən tanıdığım, səmimi dostluq münasibətində olduğumuz, evimə gedib-gələn, evinə gedib-gəldiyim böyük Xəlil Rza haqqında soruşurdular: "Xəlil Rzanı tanıyırsan, onun "Çənlibel"dəki antisovet çıxışları barədə nə deyə bilərsən...?" Deyirdim, yazırdım: "Xəlil Rza şairdir, mən isə fizik. Onunla mənim hansı tanışlığımdan söz gedə bilər? Sadəcə onun yaxşı şair olduğu haqda eşitmişəm. Onun "Çənlibel"dəki çıxışı barədə heç bir söz eşitməmişəm...".

1969-cu ildən tanıdığım, dostluq etdiyim Sabir Rüstəmxanlını tanıyıb-tanımadığımı, onun SSRİ əleyhinə olub-olmadığını soruşurdular, deyirdim: "Onu yaxşı tanımıram. Ancaq deyirlər yaxşı şairdir, onun bir-iki şeirini oxumuşam, orada SSRİ-nin adına rast gəlməmişəm...".

Altımışıncı illərdə Moskvada eyni aspirant yataqxanasında yataqxana yoldaşı, həm də mövqe ortağı olduğum, sonralar dostluq etdiyim Aydın Məmmədovu tanıyıb-tanımadığımı, onun antisovet təbliğatı barədə nə kimi məlumatımın olduğunu soruşurdular. Deyirdim, ola bilsin harada isə onunla rastlaşmışam, ancaq tanışlığım olmayıb, antisovet təbliğatının nə olduğunu heç özüm də bilmirəm. Bu cür sualları yaranmasının iştirakçısı olduğum, yığıncalarında müntəzəm iştirak etdiyim, aktiv üzvlərindən olduğum "Çənlibel", yaxşı tanıdığım, yaxşı münasibətdə olduğum şair Nüsrət Kəsəmənli, dostum Tağı Xalisbəyli, yaxşı tanıdığım Etibar Məmmədov, Nemət Pənahlı, Ənvər Əliyev... barədə də uyğun suallar verirdilər, uyğun cavablar alırdılar. Mənim dediklərimi inkar edən faktlar ortaya atırdılar, məni çaşdırmağa çalışırdılar. Verilən suallara cavablarım rəsmi izahatımın məzmununu təşkil edirdi. Ancaq imperiyaya qarşı qəzəbim, kinim küdurəlim, təbliğat təcrübəm, dəyişməz əqidəm, özümə inamım dediyimin üstündə durmaqda əzmimi artırırdı. Uzun illər həm Azərbaycan Respublikasının "Bilik" Cəmiyyətinin, həm də Bakı şəhər "Bilik" Cəmiyyətlərinin üzvü olmuşam. 1969-2003-cü illər arasında BDU-da çalışmışam. Rektorun özbaşınalıqlarını, qanunsuz əməllərini rəsmi yığıncaqlarda, mətbuatda tənqid etdiyimə görə 2003-cü ildə işdən azad olundum. İşdən azad olunmağım üçün 2003-cü ildə keçirilən prezident seçkiləri ərəfəsində üzv olduğum Müsavat partiyası ilə bağlı durumdan istifadə olunmuşdur. Əslində isə, işdən azad olunmağım həmin tənqidi yazılarımla bağlı olub. Dövlət hakimiyyətinə isə müsavat partiyasının üzvü olduğuma görə çıxarıldığım haqda yalan məlumat verilib.

Tələbəlik illərindən başlayaraq bir sıra (əsasən gizli) ictimai-siyasi təşkilatların ("Savalan": Moskva, 1966-1975; "Bahar": Bakı, 1973-75; "Çənlibel": Bakı, 1987; "Varlıq" Bakı, 1988) yaradıcılarından, eləcə də aktiv iştirakçılarından olmuşam. 1992-ci ildə Vətəndaş Həmrəyliyi Partiyasının yaradılmasında iştirak etmişəm. 1992-1995-ci illər arasında partiyanın ictimai əlaqələr və təbliğat üzrə katibi, 1995-1999-cu illərdə partiya sədrinin birinci müavini vəzifələrində çalışmışam. Bu müddət ərzində respublikada çalışma göstərən "Siyasi partiyalar və ictimai təşkilatların koordinasiya şurası"nın (1992-1994), "Dəyirmi Masa"nın (1994-1998), "DUH"un (1996), "SİDSUH"UN (1996-1999) yaradılmasında, fəaliyyətində, eləcə də siyasi partiyaların, ictimai təşkilatların keçirdiyi çoxsaylı dəyirmi masalarda, qurumlarda, konfranslarda, yığıncaqlarda, "Demokratik Konqres"də təmsil olunmuşam. Siyasi çalışmalarım müstəqillik, azadlıq yolunda (xalqımın boynuna minnət qoymaq fikrindən uzağam) çarpışmalrımı səciyyələndirib. Ağlım kəsən bütün zamanlarda bu yolla getmişəm. Azadlığa çıxandan sonra yaşadığım "Lenin prospekti"nin adının dəyişdirilərək "Azadlı prospekti" qoyulması rəmzi anlam daşıdı və bu prospektdə yaşadığımı özüm üçün xoşbəxtlik (mutluluq) sayıram.

Hələ birinci kursun tələbəsi ikən ictimai, elmi-kütləvi mövzulu yazılar yazırdım. Bu yazıları mətbuatda dərc etdirməyə çalışırdım. Ancaq yazılarda müəmmalar axtarıb tapırdılar, yazını dərc etmirdilər. O çağlar həmin müəmmaları yazıda "gizlədə" bilmirdim. Bir gün bizi Vanua-Strua adlı Gəmi Təmiri zavoduna görüşə apardılar. Zavodda rusca çıxan divar qəzeti diqqətimi çəkdi. Yuxarı kurs tələbələri də bizimlə idilər. Onlar vasitəsilə zavodun bir azərbaycanlı mühəndisi ilə tanış oldum. Bir neçə dəfə zavoda, onun yanına getdim, ona divar qəzetində yazı dərc etdirmək fikrimi dedim. Adını yadımda saxlaya bilmədiyim həmin adam yazılarımın divar qəzetində dərc olunmasını təşkil etdi. Mənim yazılarım həmin qəzetin azərbaycanca olan nadir yazıları idi. Sonralar başqa divar qəzetlərində də yazılar dərc etdirməyə başladım...

1968-ci ilin noyabr ayında məni seldən xilas edən şəxsin, öz xilaskarımın adını, kimliyini, dəqiq ünvanını bilmirdim. Uzun müddət onun kimliyi ilə maraqlanırdım. Başım həmişə qarışıq olurdu, ona görə də ünvansız axtarışım ardıcıl olmadığından nəticə vermirdi. 2007-ci ilin səhv etmirəmsə, yanvarında İctimai Televiziyanın "Ovqat" proqramına baxırdım. Proqramın qonağı sifətdən tanış gəlirdi. Aparıcı Səyyarə xanım iştirakçının adını "Nahid müəllim, Nahid Hacızadə" deyə çəkəndə onun Nahid Hacızadə olduğunu bilmişdim. Veriliş çox maraqlı keçdiyindən ondan ayrılmırdım. Telefon zəngi gəldi, qonşu otağa keçdim. Qayıdanda Nahid müəllim mənim başıma gələn yuxarıdakı olayı danışırdı. O, olayı olduğu kimi, yerbəyer danışdı, ancaq təkcə bir yerdə yanlışlığa yol verdi - məni yardımlılı yox, qazaxlı aspirant adlandırdı (bunun da elə bir önəmi yox idi), bir də bəzi detalları demədi, çünki bu haqda onun məlumatı yox idi. Ertəsi gün İctimai Televiziyanın "Ovqat" proqramına zəng vurub proqramın məsləhətçisinə Nahid müəllimin dediyi həmin aspirant olduğumu bildirdim, N.Hacızadənin telefonunu verməsini xahiş etdim. Telefonu bilmədiklərini dedilər. Nahid müəllimi yaxından tanıya biləcək adamlardan onun telefonunu soruşdum, bilmədilər.

2007-nin mayında şair Musa Yaqubun yubiley tədbirinə getmişdim. Nahid müəllimi soruşdum, göstərdilər, tanışlıq verdim, həmin aspirantın mən olduğunu dedim. Köhnə xatirəli görüşümüz çox maraqla keçdi. Nahid müəllim həmin hadisəyə aid "Leysan" adlı roman yazdığını, olaydan ona bu romanın qaldığını bildirdi. 2006-da aprelin 28-dən 29-na keçən gecə saat 100-da gah sağ, gah sol sinəmdə şiddətli ağrılar başladı. Evin xanımı bacım oğlu tanınmış kardioloq Həsən oğlu Qəzənfərə zəng vurmaq istədi, mən məsləhət bilmədim, onun rahatsız olmağını istəmədim, səhərədək qovrula-qovrula qaldım, demə, o dəmdə infarkt da keçirə bilərmişəm... Səhər saat 830-da Evin xanımı evə zəng vurdu, artıq, Qəzənfər evdən çıxmışdı. Onun əl telefonuna zəng vurdu, o, dedi iclasdadır, mən tərpənməyim, təcili yardım çağırıb kardioqram çəkdirsinlər, yarım saata özü gələr. 5-10 dəqiqəyə təcili yardımdan həkim gəldi, o həkim Qəzənfərin keçmiş tələbəsi, ona dərin rəğbət bəsləyən Salman Əliyev idi. Salman kardioqram çəkdi, Qəzənfər özü də gəlib çıxdı.

Kardioqram ürəyimdə heç bir qüsur aşkarlamadı. Onda Qəzənfər öd kisəmdən olan şikayətimi nəzərə alıb ağrıların onunla bağlı olduğunu güman etdi. Qəzənfərin bundan sonra dediklərin mənim yadımda qalmayıb. Görünür, onda infarkta az vaxt qalıbmış... Qəzənfər demişdi, gedirəm, iclasdan sonra yenə qayıdıb gələcəyəm.

Bəhmən SULTANLI

Qapıdan çıxıb, sonra geri dönüb, istəyib öd kisəmin təmizlənməsi haqqında evin xanımına məsləhət verə, bu vaxt məni infarkt vurub. Qəzənfər oğlumu həkim Salmanın ardınca qaçırıb, onlar liftlə düşürmüş, oğlum piyada pilləkənlərlə qaça-qaça onları liftdən çıxanda geri qaytarıb. Evin xanımı dilimi çıxardıb, Qəzənfər isə, ağzından mənə nəfəs verib, sol sinəmi sıxıb-buraxıb. İki dəqiqə mənim nəfəsim dayanıb, ölüm halı keçirmişəm, Qəzənfər öz nəfəsini verərək sol sinəmi sıxıb-buraxmaqla məni ölümdən xilas edib. Qəzənfər həmişə telefonunu gündüz saat 1300-dək söndürərdi, necə oldu, aprelin 29-da söndürmədi? Necə oldu, yarım saata gələcəkdi, 15 dəqiqəyə gəldi? İclasa tələsirdi, necə oldu qapıdan çıxdı, yenidən evə qayıtdı? Necə oldu, Salman Əliyev həyətdən uzaqlaşmamış onu tutmaq mümkün oldu? Necə oldu, o məqamda lift boş oldu? Bunlar necə oldu, belə baş verdi? Necə oldu, kardioqramda infarktla bağlı heç bir məlumat alınmadığı halda, mən infarkt keçirdim? Qəzənfər otuz illik təcrübəsində belə halla rastlaşmadığını deyib, həm də həmin infarkt qışqırtı ilə baş verdiyinə görə onu beyin infarktının əlaməti sayıb. Əlamət beyin infarktına aid, infarkt ürəyin! Qəzənfər gəlməsəydi, mənim xilasım yox idi. Telefonunu söndürmüş olsaydı, onu tapmaq, məni xilas etmək mümkün olmayacaqdı. 15 dəqiqə gec gəlsəydi, mənim xilasım yox idi. İki dəqiqə içəri gec qayıtsaydı, mənim xilasım yox idi. Salman Əliyev qayıdıb özünü yetirməsəydi, mənim xilasım yox idi... Qəzənfər özü bunları möcüzə adlandırdı. Bu doğrudan da möcüzə olub, mənim xilasım Allahın məsləhəti ilə olub, hər şey elə bil, hansısa plan əsasında qurulub! Bunu Qəzənfər özü belə səciyyələndirdi. Bəli, bu doğrudan da belədir. Mən nə vaxtsa, infarkt keçirə bilərdim, ancaq o cür fövqəladə durum yarandı, Qəzənfər məni xilas etdi. Qəzənfər məni xəstəxanada sağ görəndə özünü ələ ala bilməyib hönkür-hönkür ağladı.

(Ardı var)